

УГОВОРНА ОДГОВОРНОСТ ПРЕМА ЗАКОНУ О ОБЛИГАЦИОНИМ ОДНОСИМА

И. Уводне напомене

Закон о облигационим односима (ЗОО) поставио је два основна начела када је у питању одговорност за проузроковану штету. Прво начело односи се на забрану проузроковања штете. Друго начело односи се на дужност испуњења обавеза.

Тако, према ЗОО, „свако је дужан да се уздржи од поступка којим се може другом проузроковати штета“ (члан 16). Ако до тога ипак дође, санкција је накнада штете под условима и на начин прописан тим Законом.

Исто тако, према ЗОО, „учесници у облигационом односу дужни су да изврше своју обавезу и одговорни су за њено неиспуњење“ (члан 17 став 1). Та њихова одговорност у овом случају састоји се у одговорности за штету коју су тиме проузроковали.

Закон о облигационим односима прави разлику између вануговорне и уговорне одговорности за проузроковану штету. Према њему, вануговорна одговорност постоји у следећим случајевима: када неко другоме проузрокује штету, уколико он не докаже да је та штета настала без његове кривице; када неко проузрокује штету другоме ако та штета потиче од ствари или делатности, од којих потиче повећана опасност штете за околину, без обзира на његову кривицу; и у другим случајевима, у којима је законом предвиђена одговорност за штету која је проузрокована без обзира на кривицу штетника (члан 154). Уговорна одговорност, пак, постоји тада, када је дужник проузроковао штету свом повериоцу из датог облигационог односа тиме што није испунио или тиме што је неправилно испунио своју обавезу (члан 262 став 2 — 4).

У регулисању материје о одговорности за проузроковану штету ЗОО је поступио на тај начин, што је дао релативно потпуне одредбе о вануговорној одговорности, док је о уговорној одговорности дао само оне одредбе, којима је уредио оно што је за њу специфично, а за остало упутио на сходну примену појединих одредаба о вануговорној одговорности за проузроковану штету (члан 269).

Код таквог стања ствари, излагање материје о уговорној одговорности за проузроковану штету према ЗОО прво треба да обухвати изла-

гање његових одредаба о тој одговорности, а затим излагање оних његових одредаба о вануговорној одговорности које се сходно примењују и на уговорну одговорност.

II. Одредбе о уговорној одговорности

Својим одредбама о уговорној одговорности за проузроковану штету 300 је регулисао: последице неиспуњења обавезе; ослобођења дужника од одговорности за проузроковану штету; уговорно проширење, ограничење и искључење одговорности; обим накнаде; и одговорност за штету која је проузрокована пропштањем обавештења.

1. *Неиспуњењем своје обавезе* дужник је повредио једно од основних начела 300 — начело испуњења обавезе из облигационих односа (члан 17 став 1). У смислу члана 262 става 1 300, дужник је дужан да испуни своју обавезу повериоцу „савесно у свему како она гласи“, а то значи правилно. Такво испуњење постоји тада када је обавеза испуњена на одређени начин, у одређено време и на одређеном месту, а то значи испуњење у смислу одредаба члана 296 — 347 300.

Уколико дужник није ни започео са испуњењем доспеле обавезе „у свему како она гласи“, дошло је до њеног неиспуњења. Уколико је он, пак, започео са испуњењем такве обавезе, али то није учинио „у свему како она гласи“, онда се ради о задоцњењу са правилним испуњењем обавезе.

Неиспуњење обавезе од стране дужника, поред других последица које оно производи, доводи и до обавезе дужника да накнади штету повериоцу, коју му је тиме проузроковао (члан 262 став 2 300).

Задоцњење са правилним испуњењем обавезе од стране дужника, поред других последица, исто тако доводи и до обавезе дужника да накнади штету повериоцу, коју му је тиме проузроковао. При томе, према 300, могу настати три ситуације у вези са наведеним задоцњењем. Прва ситуација настаје тада, када је дужник у доцњи са испуњењем његове доспеле обавезе (члан 262 став 2). Друга ситуација настаје тада, када дужник своју доспелу обавезу није испунио ни у примереном наредном року за испуњење, који му је дао поверилац (члан 262 став 3). И трећа ситуација настаје тада, када је дошло до делимичне или потпуне немогућности испуњења обавезе, која се не може приписати у кривницу дужника, ако је до те немогућности дошло после његовог задоцњења са испуњавањем своје обавезе (члан 262 став 4). У свим тим ситуацијама, као што је већ речено, обавеза је дужника да накнади штету коју је проузроковао повериоцу својим задоцњењем.

2. *До ослобођења дужника* од одговорности за штету коју је проузроковао повериоцу неиспуњењем или неправилним испуњењем своје обавезе може доћи, према 300, у два случаја.

Први случај постоји тада, када дужник докаже да није крив за неиспуњење или за неправилно испуњење (за задоцњење), или како је

то речено у члану 263 ЗОО, да је до тога дошло „због околности насталих после закључења уговора које није могао спречити, отклонити или избећи”. При томе, када дужник није могао „спречити, отклонити или избећи” те околности, фактичко је питање које у случају спора цени суд, имајући у виду основна начела ЗОО (нарочито начело савесности и поштења и начело поступања са потребном пажњом у извршавању обавеза), затим одредбе ЗОО о испуњењу обавеза, као и околности конкретног случаја. Али, ваља истаћи да до ослобођења дужника из наведених разлога и под наведеним условима може доћи само ако они нису наступили после његове доцње. У противном случају не долази до ослобођења дужника од одговорности за штету коју је проузроковао повериоцу, већ постоји његова дужност да он ту штету накнади у смислу одредаба члана 262 става 2 ЗОО.

Други случај, у коме може доћи до ослобођења дужника од одговорности за штету коју је проузроковао повериоцу, постоји тада када је дошло до делимичне или потпуне немогућности испуњења иако ту немогућност није скривио ако је наступила после његовог доласка у доцњу за коју одговара (члан 262 став 4), али само под условом да он докаже „да би ствар која је предмет обавезе случајно пропала и да је он своју обавезу на време испунио” (члан 262 став 5).

3. *Уговорно проширење одговорности* за штету коју дужник проузрокује неиспуњењем или неправилним испуњењем обавезе, према ЗОО, може се протегнути на његову одговорност „и за случај за који он иначе не одговара” (члан 264 став 1 ЗОО). Такво проширење одговорности може се односити, на пример на накнадну потпуну или делимичну немогућност испуњења која је наступила док још дужник није пао у доцњу, а он ту немогућност није скривио.

Међутим, уговорном проширењу одговорности дужника ЗОО ставља једну границу. Према његовом члану 264 ставу 2, испуњење уговорне одредбе о проширењу те одговорности не може се захтевати „ако би то било у супротности са начелом савесности и поштења”.

4. *Искључење одговорности* за штету коју дужник проузрокује повериоцу ЗОО дозвољава да буде унапред уговорено само ако је она проузрокована обичном непажњом дужника. При томе, он изричито забрањује такво искључење када је дужник штету проузроковао намерно или крајњом непажњом. Али, на захтев заинтересоване уговорне стране суд може поништити и уговорну одредбу о искључењу одговорности ако је до ње дошло „из монополског положаја дужника или уопште из неравноправних односа уговорних страна” (члан 265 став 1 и 2 ЗОО).

Када је до уговорне одредбе о искључењу одговорности дошло „из монополског положаја дужника”, онда је тиме повређено основно начело ЗОО о забрани стварања и искоришћавања монополског положаја (члан 14). Када је, пак, до такве одредбе дошло „из неравноправних односа уговорних страна”, онда је њоме повређено основно начело о равноправности учесника у облигационом односу (члан 11). Одредбе ЗОО којима су прописана ова начела императивног су карактера, па се

због тога наведене уговорне одредбе, које суд „може поништити”, појављују као противзаконите. При томе, противзаконити уговори или поједине њихове одредбе су ништавне. Међутим, одредбе о искључењу уговорне одговорности, о којима је реч, ЗОО сматра рушљивим јер даје само могућност да оне могу бити поништене. То је схватање у сагласности са чланом 103 ставом 1 ЗОО, према коме су противзаконити уговори ништавни, ако Закон у одређеном случају не прописује што друго.

5. *Ограничење одговорности* за штету коју дужник проузрокује повериоцу ЗОО дозвољава у односу на висину накнаде. Према њему, уговором се може одредити највиши износ накнаде такве штете. Али, то ограничење је условљено следећим околностима: да тако одређена висина није у очигледној несразмери са штетом; или, да штета није проузрокована намерно или крајњом непажњом дужника; или, најзад, за одређени случај да није што друго законом прописано (члан 265 став 3 и 4 ЗОО). Ако постоји нека од наведених околности, ограничење одговорности није пуноважно.

Закон о облигационим односима није изричито одредио карактер неважности ограничења одговорности у изложеним ситуацијама. Али, с обзиром на то да је материја тога ограничења уређена истим чланом којим је уређена и материја искључења одговорности, аналогичном се може доћи до закључка да се и она појављује као рушљивост уговорних одредаба којима је одређена.

6. *Обим накнаде штете*, проузроковане неиспуњењем или неправилним испуњењем обавезе од стране дужника, према ЗОО, обухвата како обичну штету, тако и измаклу корист. При томе, критичан момент за утврђивање ове штете је време закључивања уговора. Висина те штете (обичне штете и измакле користи), пак, везана је за „могуће последице повреде уговора” које је дужник у време закључења уговора „морао предвидети” „с обзиром на чињенице које су му тада биле познате или морале бити познате” (члан 266 став 1 ЗОО). То је правило од кога ЗОО прописује неколико изузетака.

Тако, уколико је до наведене штете дошло преваром, намерним неиспуњењем или неиспуњењем због крајње непажње, поверилац може захтевати од дужника накнаду целокупне штете која је настала због повреде уговора, без обзира на то да ли је дужник знао или није знао за наведене околности из члана 266 става 1 ЗОО (члан 266 став 2 ЗОО). Разлог елиминисања наведених околности лежи у преварном, односно намерном односно у крајњем непажљивом поступању дужника, којим је он уједно повредио и два основна начела ЗОО: начело савесности и поштења и начело поступања са потребном пажњом приликом извршавања своје обавезе (члан 12 и 18 ЗОО).

Исто тако, може се десити да је приликом повреде обавезе од стране дужника поред штете за повериоца настао и неки добитак, ако он у том случају од дужника добије и накнаду проузроковане штете у њеном пуном обиму, имаће више од онога што му припада по пра-

вилима о одговорности за проузроковану штету: добиће више од онога што му припада у висини оствареног добитка, а то значи да ће у тој висини прибавити нешто што му не припада. Да не би дошло до таквог стицања без основа, 300 предвиђа да ће се о том добитку „приликом одређивања висине накнаде водити рачуна у разумној мери” (члан 266 став 3). То значи да ће у тој мери доћи до умањења висине накнаде штете.

Закон о облигационим односима, даље, предвиђа још један случај у коме може доћи до смањења висине накнаде штете проузроковане неиспуњењем или неправилним испуњењем обавезе од стране дужника. Тај је случај везан за непредузимање свих разумних мера од стране повериоца да би се смањила штета проузрокована тим неиспуњењем или неправилним испуњењем обавезе. Наиме, према члану 266 ставу 4 300, „страна која се позива на повреду уговора дужна је предузети све разумне мере да би се смањила штета изазвана том повредом”, па ако она то не учини, „друга страна може захтевати смањење накнаде”.

Смањење накнаде штете, проузроковане повредом обавезе од стране дужника, 300 предвиђа и тада, када за насталу штету, или њену величину, или за отежање положаја дужника, има кривице до повериоца или до лица за које он одговара. У том случају накнада се смањује сразмерно тој кривици (члан 267 300). При томе, на овом месту 300 не садржи одредбу о виду ове кривице, па би се на то односиле одговарајуће одредбе које он даје о кривици у оквиру регулација вануговорне одговорности за проузроковану штету.

Најзад, према 300, изложена правила о обиму накнаде штете проузроковане неиспуњењем или неправилним испуњењем обавезе примењиваће се и на „неиспуњење обавеза које нису настале из уговора, уколико за поједине од њих није овим законом нешто друго предвиђено” (члан 266 став 5 300).

7. *Пропуштање обавештења*, које је једна уговорна страна била дужна да учини другој уговорној страни о чињеницама које су од утицаја за њихов међусобни однос, такође може довести до одговорности за штету која је проузрокована повредом те дужности. У том случају, према члану 268 300, уговорна страна која је пропустила да то учини, одговара за штету коју претрпи друга страна због тога што није била на време обавештена.

III. Сходна примена одредаба о вануговорној на уговорну одговорност

Закон о облигационим односима у свом члану 269 предвидео је, као што је то раније већ истакнуто, сходну примену одредаба о „накнади вануговорне штете” и на накнаду уговорне штете када о тој накнади није тај Закон друкчије прописао одредбама којима је регулисао уговорну одговорност, а то значи одредбама члана 262 — 268.

Накнаду вануговорне штете 300 је регулисао одредбама садржаним у члану 185 — 205. Тим одредбама он је регулисао: накнаду мате-

ријалне штете (члан 185 — 188); обим накнаде материјалне штете (члан 189 — 192); накнаду материјалне штете у случају смрти, телесне повреде и оштећења здравља (члан 193 — 197); накнаду материјалне штете у случају повреде части и ширења неистинитих навода (члан 198); и накнаду нематеријалне штете (члан 199 — 205). На први поглед изгледа да се од свих тих одредаба на накнаду уговорне штете могу сходно применити само одговарајуће одредбе о накнади и о обиму накнаде материјалне штете (члан 185 — 192).

1. *Обим материјалне штете*, коју штетник треба да накнади оштећеном по правилима о вануговорној одговорности за проузроковану штету, обухвата обичну штету и измаклу корист (члан 189 став 1 ЗОО). Обим материјалне штете, коју дужник као штетник треба да накнади повериоцу као оштећеном такође обухвата обичну штету и измаклу корист (члан 266 став 1 ЗОО). При томе, законски појам обичне штете и измакле користи ЗОО даје у одредбама о вануговорној одговорности, па се те одредбе сходно могу применити и на уговорну одговорност.

Тако, обичну штету ЗОО схвата и дефинише као „умањење друштвених средстава, односно нечије имовине“. Измаклу корист, пак, он схвата и дефинише као спречавање повећања друштвених средстава или нечије имовине. Обична штета и измакла корист, при томе, појављују се као материјална штета (члан 155 ЗОО).

Поставља се питање, зашто је ЗОО напустио раније уобичајене изразе „имовинска штета“, „стварна штета“ и „изгубљена добит“. Када се даје одговор на то питање, треба одмах истаћи да је напуштање изрази „имовинска штета“ као заједнички израз за стварну штету и изгубљену добит од принципијалног значаја, док је напуштање изрази „стварна штета“ и „изгубљена добит“ мање-више правно-техничког карактера.

У социјалистичкој Југославији, после ступања на снагу Закона о удруженом раду, Закона о облигационим односима и низа других закона, елиминисане су категорије имовина и имовинских права из сектора друштвене својине, па је то за последицу имало и елиминисање категорије имовинске штете из тог сектора. Јер, према наведеним законима, организације удруженог рада и друга друштвена правна лица нису више носиоци имовинских субјективних права и немају своју имовину, као што је то био случај до ступања на снагу наведених закона. Уместо категорије имовине, настала је категорија друштвених средстава у друштвеном правном лицу, та средства користе, њима располажу и нарочито њима управљају радници, радни људи и грађани у оквиру појединих друштвених правних лица, и они то чине под условима и на начин прописан законом. Друштвено правно лице има право располагања појединим друштвеним средствима, али то његово право располагања није као оно право располагања које је произишло из ранијег права коришћења и које је по својој природи било имовинско субјективно право. То право располагања састоји се у томе, што друштвено правно лице у промету друштвених средстава има право да склапа самоуправне споразуме и уговоре и да врши друге правне послове и

радње у оквиру своје правне способности (члан 243 Закона о удруженом раду), с тим што, као што је већ истакнуто, тим средствима управљају, та средства користе и њима располажу радници, радни људи и грабани у оквиру датог друштвеног правног лица. Код таквог стања ствари, у процесу промета друштвених средстава не преносе се имовинска субјективна права са преносиоца на прибавиоца јер таквих права на тим средствима и нема, већ та средства прелазе из друштвених средстава у једном у друштвена средства у другом друштвеном правном лицу, или та средства прелазе у друштвену својину, улазе у друштвена средства у датом друштвеном правном лицу и на њима престаје право својине, или, најзад, та средства излазе из друштвених средстава у друштвеном правном лицу, на њима престаје друштвена својина и долази до прибављања права својине. Ето, тачно у тој и таквој концепцији друштвене својине, друштвених средстава и правног промета и лежи разлог напуштања израза „имовинска штета“ у сектору те својине, као и ради означавања обичне штете и измакле користи. (1)

Али, за разлику од сектора друштвене својине, у сектору права својине ЗОО није могао елиминисати категорију имовинске штете из простог разлога што у том сектору постоје класичне категорије имовинско субјективно право и имовина, па самим тим постоји и категорија имовинске штете.

2. *Видови накнаде материјалне штете* код вануговорне одговорности за проузроковану штету су успостављање ранијег стања (натурална реституција) и накнада у новцу (новчана или вредносна реституција). У оквиру одредаба о уговорној одговорности ЗОО не садржи одредбе о видовима накнаде материјалне штете (натуралној и новчаној реституцији). Због тога одредбе о овим реституцијама треба сходно применити и на уговорну одговорност.

Натуралну реституцију ЗОО предвиђа као правило. Према том Закону, „одговорно лице дужно је успоставити стање које је било пре него што је штета настала“. Међутим, од тога правила ЗОО предвиђа четири изузетка. Први изузетак постоји тада, када успостављање ранијег стања потпуно не отклања проузроковану штету. У том случају, „одговорно лице дужно је за остатак штете дати накнаду у новцу“ (члан 185 став 2), а то значи извршити делимичну натуралну и делимичну новчану реституцију. Други изузетак постоји тада, када није могуће успостављање ранијег стања или када суд нађе да није нужно да одговорно лице то учини. У том случају суд ће одредити да одговорно лице исплати одређену суму новца, а то значи да ће доћи до новчане уместо натуралне реституције (члан 185 став 3). Трећи изузетак постоји тада када оштећени уместо натуралне реституције захтева новчану реституцију. У том случају суд ће досудити накнаду проузроковане штете у новцу. Али, суд ће одбити захтев оштећеног ако утврди да „околности датог случаја оправдавају успостављање ранијег стања“, а то значи натуралну, а не новчану реституцију (члан 185 став 4). Четврти изузетак постоји тада, када је ствар „која је одузета имаоцу на недозвољен начин

пропала услед више силе": у том случају „одговорно лице дужно је дати накнаду у новцу" (члан 187 ЗОО).

3. *Висина накнаде штете* регулисана је одредбама ЗОО о вануговорној одговорности за проузроковану штету, док о њој нема прописа у одредбама о уговорној одговорности за проузроковану штету. Због тога одредбе о тој висини сходно треба применити и на висину накнаде утворне штете.

Код одређивања висине накнаде штете постављају се два основна питања када је у питању новчана реституција. Прво се питање односи на време према коме ће се утврдити та висина, а друго се питање односи на цену која ће се узети у обзир приликом утврђивања те висине.

Када је у питању време према коме ће се утврдити висина накнаде штете, могућа су различита решења. Тако, могуће је узети време проузроковања штете. Али, у том случају могуће су осетне промене цена од момента проузроковања до момента накнаде штете, па накнада не би била еквивалентна проузрокованој штети. Могуће је узети време накнаде штете. У том случају могуће је утврдити накнаду која је еквивалентна проузрокованој штети. Али, то је могуће само ако штетник и оштећени постигну сагласност о накнади. Ако дође до спора, могуће је узети време доношења пресуде, а могуће је узети и време њеног извршења. Време доношења пресуде има тај недостатак што се такође могу цене променити од њеног доношења до њеног извршења. Време извршења пресуде, пак, има тај недостатак, што у случају промене настају исте компликације као у претходним случајевима. Због тога је у случају спора ипак целисходно и рационално узети време доношења пресуде, што је као правило поштовао и ЗОО. Према његовом члану 89 ставу 2, „висина накнаде штете одређује се према ценама у време доношења судске одлуке". Овим, ЗОО је допустио и изузетак од тога правила када законом буде одређено „што друго". При томе, „време доношења судске одлуке" треба схватити као време у које је та одлука постала правоснажна тако да је, у случају потребе, могуће њено извршење по правилима извршног поступка.

Када је у питању цена која ће бити узета у обзир приликом утврђивања висине накнаде штете, то ће бити, по правилу, редовна цена, а то значи цена која је формирана за робу или услуге у времену према коме се утврђује висина накнаде штете. Али, када је штета проузрокована тиме „ствар уништена или оштећена кривичним делом учињеним са умишљајем, суд може одредити висину накнаде према вредности коју је ствар имала за оштећеника", а то значи према њеној ванредној цени (члан 189 став 4 ЗОО).

Најзад, када је у питању утврђивање висине измакле користи, према ЗОО „узима се у обзир добитак који се могао основано очекивати према редовном току ствари или према посебним околностима, а чије је остварење спречено штетном радњом или пропуштањем" (члан 189 став 3).

4. *Доспелост* обавезе за накнаду штете ЗОО је такође регулисао у оквиру вануговорне одговорности. Према њему, „обавеза накнаде штете сматра се доспелом од тренутка настанка штете“ (члан 186).

У оквиру одредаба о уговорној одговорности ЗОО посебно не регулише питање доспелости обавезе за накнаду штете. На ту доспелост, према томе, сходно треба применити одредбу из члана 186 гог Закона.

IV. Завршне напомене

Као што се могло видети из досадашњег излагања, ЗОО није на систематски и целовит начин регулисао материју о уговорној одговорности за проузроковану штету. Он није могао, а није ни требао да то учини. Довољно је што је дао само оне одредбе, којима се регулише оно што је специфично за ту одговорност. Јер, ту одговорност и њено регулисање не треба посматрати изоловано, већ у склопу одредаба о уговорима уопште као и у оквиру појединих посебних уговора, као и у оквиру одредаба о другим облигационим односима код којих може настати штета неиспуњењем или неправилним испуњењем обавезе која из тих односа произилази. Исто тако ту одговорност треба посматрати и у склопу одредаба о дејству обавеза у целини, о престанку обавеза, као и о разним врстама обавеза. Све то даје широке могућности за стваралачку примену ЗОО у пракси у односу на уговорну одговорност, као и за његову стручну и научну обраду.

Код примене одредаба ЗОО на уговорну одговорност за проузроковану штету, и нарочито код стручне и научне обраде те одговорности, увек треба имати у виду њену целину, с једне стране, и њену систематику, с друге стране. Треба имати у виду да су штетник и оштећени код ове одговорности дужник и поверилац као стране облигационог односа из кога је дужник повредно своју обавезу и тиме проузроковао штету повериоцу. Треба имати у виду и то, да код ове одговорности, за разлику од вануговорне, не долази до заснивања новог облигационог односа, већ до промене у садржини постојећег облигационог односа. Код таквог стања и ствари, правни положај штетника и оштећеног код уговорне одговорности у ствари је једнак правном положају дужника и повериоца, јер су то стране једног истог облигационог односа.

Код примене одредаба ЗОО на уговорну одговорност, као и код његове стручне и научне обраде такође треба имати у виду да је за постојање те одговорности потребно постојање штетне радње, штете и узрочне везе. Штетна радња се састоји у неиспуњењу или у неправилном испуњењу обавезе. Одредбе о тој радњи ЗОО није дао у оквиру одредаба о уговорној одговорности, јер то није било ни потребно: гу је материју ЗОО регулисао својим одредбама о испуњењу обавеза из којих с могу извући и одговарајућа правила о неиспуњењу или о неправилном испуњењу. Штету је ЗОО у довољној мери регулисао својим одредбама о вануговорној и уговорној одговорности. Узрочну везу он

само спомиње, употребљавајући израз „проузроковање”, као и израз „проузрокује”, али уједно и не упуштајући се у ближе одређивање те везе. То није ни могуће дати у закону, то је питање на које одговор дају пракса, као и научна обрада категорије узрочне везе, која је веома сложена и која чак прелази границе облигационог права.

Код наведене примене одредаба ЗОО такође треба имати у виду и то, да до уговорне одговорности за проузроковану штету може доћи само повредом обавезе из пуноважног облигационог односа, и пре свега из пуноважног уговора. Уколико тај однос, и пре свега уговор, није пуноважно заснован, не ради се о уговорној одговорности, већ се може радити о неком од посебних видова вануговорне одговорности за проузроковану штету. При томе, у случају закључења непуноважног уговора, под одређеним условима може доћи до накнаде такозваног негативног уговорног интереса као једног од посебних видова штете. Наиме, према члану 108 ЗОО, „уговарач који је крив за закључење ништавог уговора одговоран је своме сауговарачу за штету коју трпи због ништавости уговора, ако овај није знао или према околностима није морао знати за постојање узорка ништавости”.

За примену свих одредаба ЗОО, па и одредаба о одговорности за проузроковану штету, изузетну важност и значење имају основна начела тога Закона. Нека од тих начела већ су поменута у ранијем излагању. Али, добар део и осталих, непоменутих начела нису од мање важности за ту примену.

Најзад, треба имати у виду да, како одредбе о појединим начелима, тако и остале одредбе ЗОО, често оперишу таквим категоријама, које се појављују као правила друштвене заједнице или стандарди, и које је немогуће садржински регулисати. Садржину тих правила и стандарда треба одређивати у пракси, приликом примене појединих одредаба ЗОО и нарочито приликом решавања појединих спорова. Садржину тих правила и стандарда такође треба научно обрађивати. Све то треба чинити с обзиром на дати степен развика, да би се на тај начин омогућила што адекватнија примена појединих одредаба ЗОО и даљи несметани развика облигационог права социјалистичке Југославије.

др Димитар Поп Георгиев

A SUMMARY

Agreed responsibility according to the law of obligations

The law of obligations has not systematically and completely regulated the subject of agreed responsibility for the caused damage. In fact, this law could not and is not expected to do that. It is sufficient that this law has brought provisions which state what is specific in this kind of responsibility. This responsibility and its regulation could not be considered separately but together with the contract taken in general or in some special contracts. In the same way this responsibility should be considered in the frame of provisions of law of other obligations, where damage can be caused by failure or by inadequate fulfilment of the obligations, which result out of this obligations. This applies on the provisions about the effect of the obligations in general, on the break and above all kinds of obligations. All this gives wide possibilities for a creative application of the law of obligations in practice in relation with agreed responsibility as its scientific and professional elaboration. Besides, the general view and systematism of the agreed responsibility should be considered. Also for its existence the condition of the action caused by damage, damage itself and relative connection is necessary. The agreed responsibility for the caused damage can only result from the breach of obligation out of the competent obligation and above all competent contract. For the application of the provisions for this kind of responsibility, exceptional significance has the basic principle of the Law of obligation. In respect of the responsibility for the caused damage the first principle is forbiddance of causing damage and the second the duty of fulfilment of the obligations.

RÉSUMÉ

La responsabilité contractuelle d'après la Loi relative aux rapports d'obligation

La Loi relative aux rapports d'obligation n'a pas réglementé de manière systématique et complète la matière sur la responsabilité contractuelle pour le dommage causé. En réalité elle ne pouvait pas, et elle ne devait pas le faire. Il est suffisant que cette Loi a formulé seulement les dispositions par lesquelles est réglé ce qui est spécifique pour cette sorte de responsabilité. En effet, cette responsabilité et sa réglementation ne pouvaient pas être considérées isolément, mais dans la sphère des solutions relatives aux contrats en général, ainsi qu'en ce qui concerne certains contrats particuliers. De même, cette responsabilité doit être observée dans le cadre des dispositions de la Loi sur les autres rapports d'obligation dans lesquels peut se produire le dommage par suite de l'inexécution ou de l'exécution irrégulière de l'obligation qui résulte de ces rapports, ainsi que des dispositions relatives aux effets des obligations dans l'ensemble, à la cessation des obligations, ou aux autres sortes d'obligation. Tout cela

donne de larges possibilités à l'application créatrice de la Loi relative aux rapports d'obligation dans la pratique par rapport à la responsabilité contractuelle, ainsi qu'à son élaboration scientifique et technique. Cependant, il faut toujours avoir en vue l'ensemble et la systématique de la responsabilité contractuelle, ensuite, que pour son existence la condition requise est l'action dommageable, le dommage et le rapport causal, ainsi que le fait que la responsabilité contractuelle pour le dommage causé peut avoir lieu seulement par la violation de l'obligation découlant du rapport d'obligation valable et, en premier lieu du contrat valable. Pour l'application des dispositions dans cette forme de la responsabilité les principes élémentaires de la Loi ont une importance fondamentale. Par rapport à la responsabilité pour le dommage causé le premier principe est l'interdiction de causer le dommage, et le deuxième le devoir d'exécuter l'obligation.